

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ І ПРАВА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКА ЕЛІТА ТА ФОРМУВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ»
присвяченої пам'яті доктора історичних наук, професора
В. Я. Білоцерківського**

(29 березня 2024 р.)

Харків – 2024

	professional in the educational paradigm of the military university	321
Сеньківська Г. Я.	Науково-освітня еліта академії крізь призму епох у фондах музею освіти КОГПА ім. Тараса Шевченка»	326
Середа І. І.	Внесок харківських науковців у дослідження просторових змін українських міст Наддністрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ століття	331
Скакальська І. Б.	Вплив освітньої інтелігенції Західної Волині на формування державницької еліти українського народу (1921-1939)	335
Солошенко О. М., Токарєв О. І.	Чернігівщина в дослідженнях Олександра Русова	346
Сопельняк А. С.	Роль Я. Р. Дашкевича у популяризації проблем сходознавства та орієнталістики в Україні	351
Сотнікова Н. В.	Особливості роботи з різновіковими категоріями учнівської молоді в Національному музеї воєнної історії Слобожанщини	357
Твердохліб О. В.	Інноваційні методи викладання під час онлайн, офлайн та змішаного навчання	367
Topoian A. A.	Anti-imperial Terminology as Panteleimon Kulish's Mental Map of Ukrainian National Space in 1856-1863	378
Філіп'єва М. В.	Програма Жана Моне як частина Еразмус+	385
Чернікова І. В.	Діяльність В. Я. Білоцерківського у ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди» (2002 – 2018 рр.)	390
Чиж В. А.	Роль підручника у формуванні ідей державності на уроках історії в середній школі Північної Македонії та України в 1991-2022 роках	400
Швидун Л. Т.	Роль освіти у формуванні національної еліти	411
Шинкаренко В. В.	Патріотичне виховання учнів старших класів: шляхи і перспективи	416
Юркевич О. М.	Роль логічної освіти у розвитку інтелектуального потенціалу української нації	420
Ярещенко А. О.	Внесок А. П. Ярещенка у популяризацію культурної спадщини українського народу на сторінках радянської преси	424

Чернікова Інна Володимирівна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії України

Харківського національного педагогічного університету

імені Г. С. Сковороди

**ДІЯЛЬНІСТЬ В. Я. БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО
У ГО «ОКРЕМИЙ НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО
КОЗАЦТВА ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ» (2002 – 2018 РР.)**

Анотація. *Розкривається національно-патріотична діяльність професора кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди, полковника Українського козацтва, Голови старійшин громадської організації «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г. С. Сковороди» В. Я. Білоцерківського з 2002 – 2018 рр. Акцентується увага на формах діяльності громадської організації, внеску особистості В.Я. Білоцерківського у виховання молодого покоління козачат, козаків та берегинь України.*

Ключові слова: *національно-патріотичне виховання, наукова еліта, громадська організація «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г. С. Сковороди», проф. В. Я. Білоцерківський.*

Постановка проблеми. Роль особистості має велике значення у діяльності закладів освіти, громадських організацій, призначених виховувати молоде покоління, формувати його світогляд та плекати патріотизм. Серед видатних особистостей Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди є професор кафедри історії України Василь Якович Білоцерківський, який у 2002 р. разом з однодумцями заклав фундамент потужної ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г. С. Сковороди» (далі – «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди»). З 2002 –

2018 рр. В. Я. Білоцерківський очолював Раду старійшин цієї організації, активно долучався до всіх напрямів діяльності Центру. Сьогодні важливо врахувати досвід В.Я. Білоцерківського у національно-патріотичному вихованні учнівської та студентської молоді, вшанувати велику роботу Голови Ради старійшин та продовжити діяльність громадської науково-освітньої організації у Харкові.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України понад 30 колишніх студентів-козаків ХНПУ імені Г. С. Сковороди, які пройшли вишкіл в «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди» є захисниками України. Ми вшановуємо пам'ять загиблих героїв. 3 грудня 2019 року за підтримки «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди» на території ХНПУ імені Г. С. Сковороди було встановлено меморіальний пам'ятний знак на честь загиблих випускників-героїв – захисників України. В основі ідеї монументу – пам'ятний козацький хрест, що символізує звитягу сучасних українських воїнів.

Героїчні імена нагадуватимуть сьогоднішнім і прийдешнім поколінням, що завдяки цим мужнім хлопцям та їх побратимам вони можуть жити у незалежній країні, розмовляти українською мовою, здобувати освіту, утілювати свої мрії, працювати для розбудови держави.

Аналіз останніх досліджень. Серед останніх досліджень, присвячених питанню національно-патріотичного виховання молоді у сучасних закладах вищої освіти слід виділити праці: О. Абрамчук, М. Фіцула [1], Н. Бондаренко, С. Косянчук [2], В. Вербицького [3], О. Гевко [4], І. Дудка [5], О. Жаровської [6], Ю. Мельничук [8], О. Боярчук, Л. Микитюк, Ю. Устич [9], Т. Рогової [10], О. Федоренко [12]. Всі автори підкреслюють, що безперечно пріоритетним напрямом організаційно-педагогічної діяльності вищих навчальних закладів є формування патріотизму. Дослідники підіймають низку важливих проблем, акцентуючи увагу на викликах часу та доводять тезу про те, що виховання студентської молоді є вимогою часу українського суспільства.

Мета статті. Дослідити основні вектори національно-патріотичної діяльності проф. В. Я. Білоцерківського у межах функціонування ГО «Окремий

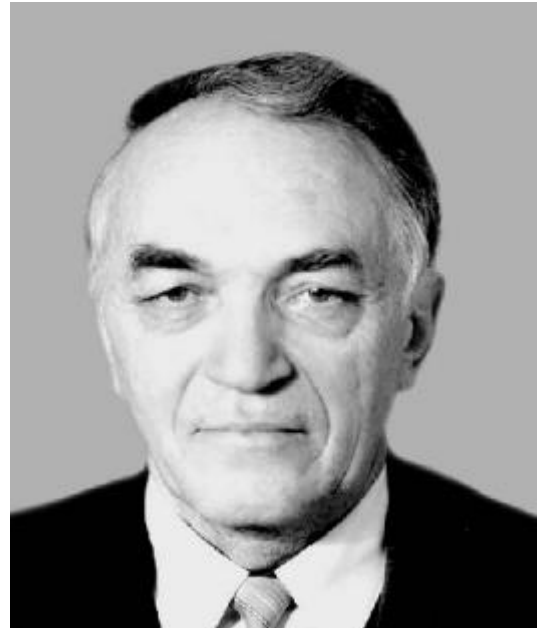
науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди».

Виклад основного матеріалу. У «Стратегії національно-патріотичного виховання» на 2020-2025 рр., затвердженій Указом Президента України від 18 травня 2019 № 286/2019 зазначено, що в Україні «національно-патріотичне виховання набуває характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, організацій громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі. В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей» [11].

Слід підкреслити, що згідно зі «Стратегією» основними складовими національно-патріотичного виховання є: громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання. Ці опорні елементи виховання студентської та учнівської молоді, актуальні в умовах сьогодення, були закладені у 2002 році в роботі «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди» та впроваджувалися у таких сферах діяльності організації: науково-освітній, волонтерській, культурно-просвітницькій, профорієнтаційній, відновленні та збереженні національної пам'яті, краєзнавстві, туризмі. За впровадження національної системи виховання Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди на XI Міжнародному академічному рейтингу «Золота фортуна» було нагороджено Срібною медаллю «Незалежність України» та Почесним лауреатським Дипломом Рейтингу.

Серед фундаторів козацького руху ХНПУ імені Г. С. Сковороди, активістів патріотичного виховання учнівської та студентської молоді Харківщини, університету та історичного факультету є професор кафедри історії України, Голова Ради старійшин ГО «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди», полковник Українського козацтва Василь Якович Білоцерківський (1928 – 2018 рр.).

Білоцерківський В. Я. народився 18 березня 1928 року у с. Одринка Харківської області (нині Нововодолазька територіальна громада). Закінчив Харківський університет у 1953 р. Працював учителем історії, директором школи у Харківській та Івано-Франківській області; старший викладачем, доцентом у Харківському університеті (з 1960–77 рр.); доцентом, професором Харківського інституту механізації і електрифікації сільського господарства (1977–1990 рр.). Доктор історичних наук (з 1988 р.), професор

В.Я. Білоцерківський (1928 – 2018)

(з 1989 р.). З 1990 року – завідувач кафедри історії України, з 2000 року – професор кафедри історії України Харківського педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

У червні 2002 року на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за ініціативою ректора І. Ф. Прокопенка та за підтримкою викладачів університету було зареєстровано громадську організацію «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди». 14 жовтня 2002 р. у свято Покрови відбулася перша в університеті Посвята у козаки та берегині Українського козацтва. Весь колектив кафедри історії України історичного факультету на чолі з завідувачем, проф. В. Я. Білоцерківським приєднався до лав Українського козацтва. Церемонію Посвяти проводи Гетьман УК М. М. Пантелюк. Особисто В. Я. Білоцерківський вважав цю подію великим святом, знаковою подією для нашого університету та почав активно долучатися до роботи громадської організації.

Саме Василь Якович ініціював низку заходів, які з часом стали традиційними у діяльності ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди: «Посвята у козаки та берегині УК»; студентсько-учнівська наукова конференція «Козацькі

читання»; спортивні змагання за «Кубок Отамана»; учнівський конкурс «Турнір знавців історії козацтва»; мистецький конкурс «Найкраща писанка»; уроки «Козацька слава»; екскурсійні поїздки місцями козацької слави. Всі започатковані заходи втілені у життя і вже понад 20 років реалізуються серед молоді університету та Харківщини.

Під час учнівського «Турніру знавців історії козацтва» (2006 р.)

Слід виділити основні напрями діяльності ГО ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди: науково-пошуковий, національно-патріотичний, культурно-просвітницький, волонтерський.

Одним зі статутних завдань діяльності «ОНОЦ УК імені Г.С. Сковороди»

Під час роботи секції студентсько-учнівської конференції «Козацькі читання» (2007 р.)

є науково-пошукова і науково-дослідна діяльність, яка організована за певними напрямами, які відповідають головній меті вказаному вище виду роботи – виховання громадянина, патріота, фахівця. Ця мета, у свою чергу, формується із розуміння того, що участь у заходах «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди» є

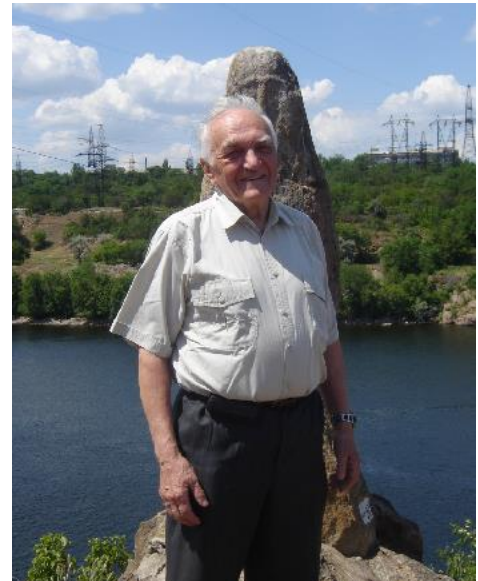
частиною фахової підготовки студентів нашого університету.

Слід виділити наступні напрями науково-пошукової діяльності «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди:

1. Робота з вивчення історії козацтва і розвитку козацького руху, біографістики гетьманів. Реалізація цього напрямку відбувається під час опрацьовування навчального матеріалу з історії України та при проведенні безпосередньо наукових досліджень. В. Я. Білоцерківський

очолював роботу дебатного гуртка «Толерант» на історичному факультеті, під час засідань якого підіймалося багато питань з історії українського козацтва.

2. Екскурсійні поїздки місцями козацької слави. В. Я. Білоцерківським був ініціатором обов'язкових автобусних подорожей зі студентами у м. Запоріжжя, Дніпропетровськ (Дніпро), пгт Чорнухи, Мгарський монастир, м. Новомосковськ. Під час щорічних подорожей історія українського козацтва «оживала» та ставала близькою.

Під час екскурсії зі студентами на о. Хортиця (2005 р.)

3. Підготовка наукових публікацій з історії козацтва, його ролі на сучасному етапі розвитку України. Серед результатів наукових розробок можна назвати розвідки викладачів та студентів-козаків під час роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Козацький рух на теренах України та патріотичне виховання молоді на його засадах», присвяченої 420-річчю від дня народження Б. Хмельницького, науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-політична активність молоді в умовах формування громадянського суспільства», присвяченої Дню Соборності України, Всеукраїнської наукової конференції «Гетьман Мазепа: історична постать у контексті процесів українського державотворення», які були проведені на базі ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
4. Одним з напрямів пошукової діяльності членів Центру є вивчення проблеми духовності, її формування і розвитку у козацькому середовищі. Підсумком такої роботи є участь у просвітницькій науково-пошуковій акції «Духовність української нації». В межах цієї акції члени Центру взяли участь у підготовці уроків духовності, проведенні міжнародної

науково-практичної конференції «Духовність як складова української державності» (9-10 квітня 2019 року).

У комплексі ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди створює єдиний рух патріотичного й національного виховання серед студентської молоді та школярів Харківщини. У межах науково-пошукової роботи історичний факультет на чолі з проф. Білоцерківським В.Я. здійснив розробку комплексної тематики – «Феномен українського козацтва: теорія, проблеми, перспективи». Було

Проф. Білоцерківський В.Я. на кафедрі історії України (2007 р.)

впроваджено навчальні курси для студентів 3 та 5 року навчання історичного факультету: «Феномен українського козацтва», «Історія України в особистостях», які натхненно викладав Василь Якович. З метою відродження культурних та педагогічних традицій козацтва в січні 2003 року в університеті було започатковано видання науково-методичного посібника «Козацька грамота» (науково-методологічне впровадження ідей козацької педагогіки в сучасну освітню практику), розроблено навчально-виховні курси «Козацька етнопсихологічна система виховання», «Краєзнавча етнологія козацької культури».

У межах культурно-просвітницької роботи ГО ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди постійно підтримувала тісні зв'язки зі школами міста Харкова та області. Василь Якович приділяв велику увагу аналізу спадщини українського козацтва, козацької педагогіки та можливості використовувати їх у системі освіти. Студенти проводили пізнавальні уроки «Козацька слава» в школах, ліцей та гімназіях міста Харкова та Харківської області. Майже за 22 роки існування організації було проведено понад 800 уроків, які започаткував В.Я. Білоцерківський. Сьогодні вони є візитною карткою факультету та університету, користуються великим інтересом та проводяться в он-лайн форматі.

З метою національно-патріотичного виховання молоді в університеті традиційно відбувається «Посвята в козачата, козаки та берегині українського козацтва». В умовах воєнного стану ця традиція не припинялася. Зокрема,

Лекція В.Я. Білоцерківського в аудиторії імені Д.І. Яворницького історичного факультету за участю міжнародних гостей (2009 р.)

восени 2023 р. у Харкові були проведені численні Посвяти в козачата учнів м. Харкова та Харківської області в безпечних локаціях. Церемонію Посвяти провів ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Отаман «ОНОЦ УК імені Г. С. Сковороди», Польовий Гетьман Слобідського козацького

округу, генерал-отаман УК Бойчук Юрій Дмитрович.

У межах волонтерського напрямку діяльності козаки та берегині організації вели шефство над вихованцями Харківського обласного будинку дитини № 2, Харківського будинку дитини «Родина». Зараз в умовах викликів часу цей вектор діяльності сконцентрований на допомозі ЗСУ.

Висновки. Отже, здійснення науково-патріотичного виховання молоді у контексті козацького руху значно активізує розвиток національної самоповаги, патріотизму, ідеї збереження та розвитку традицій національного відродження. Це підтверджує 22 річний досвід діяльності ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г. С. Сковороди». Фундатором національно-патріотичного напрямку діяльності цієї організації є проф. В. Я. Білоцерківський, який своє життя присвятив вихованню української нації.

Джерела і література:

1. Абрамчук О. В., Фіцула М. М. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 147 с.

2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
3. Вербицький В. Патріотичне виховання молоді в освітньому просторі – вимога сьогодення. *Педагогічна майстерність академіка Івана Зязюна : [збірник наукових праць] / редкол.: Н. Г. Ничкало, О. М. Боровік, С. У. Гончаренко [та ін.]*. Київ: Богданова А. М., 2013. С. 365–372.
4. Гевко О. Патріотичне виховання студентської молоді у педагогічних університетах України. *Виховання дітей та молоді у демократичному суспільстві / Wychowanie dzieci i mlodziezy w spoleczenstwie demokratycznym : na przykladzie Polyci i Ukrainy / наук. ред.: М. Чепіль, В. Петрик, М. А. Страдовські*. Warszawa: DUX, 2013. С. 145–161.
5. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 16. С. 56–63.
6. Жаровська О. П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2015. 20 с.
7. Історія української культури: навчальний посібник / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. К.: Знання, 2009. 413 с.
8. Мельничук Ю. Л. Козацько-лицарське виховання учнівської і студентської молоді. К.: ПП «Золоті ворота», 2012. 298 с.
9. Патріотичні акварелі: формування свідомого громадянина – патріота України: навчально-методичний посібник / Автори-укладачі: О. І. Боярчук, Л. В. Микитюк, Ю. П. Устич. Біла Церква: КНЗ КОР «КОПОПК», 2015. 264 с.

- 10.Рогова Т. В. Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія*. Харків, 2017. Випуск 56. С. 294–301.
- 11.Стратегія національно-патріотичного виховання /URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (Дата звернення: 22.03.2024).
- 12.Федоренко О. І. Особливості змісту національно-патріотичного виховання курсантів і студентів у ВНЗ МВС України. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доповідей науково-практичної конференції (Харків, 7 квітня 2017 р.)*. Харків: МВС України, ХНУВС, 2017. С. 16–19.

Chernikova Inna Volodymyrivna

Activities of V. Ya. Bilotserkivskyi in the "Separate Scientific and Educational Center of the Ukrainian Cossacks named after H.S. Skovoroda" (2002 - 2018)

Abstract. The article reveals the national-patriotic activity of the professor of the Department of History of Ukraine of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Colonel of the Ukrainian Cossacks, Chairman of the Elders of the public organisation «Separate Scientific and Educational Centre of the Ukrainian Cossacks named after H.S. Skovoroda» V.Y. Bilotserkivskyi from 2002 to 2018. Attention is focused on the forms of activity of the public organisation, the contribution of V.Y. Bilotserkivskyi's personality to the education of the younger generation of Cossacks and Ukrainian defenders.

Key words: national-patriotic education, scientific elite, public organisation «Separate Scientific and Educational Centre of the Ukrainian Cossacks named after H.S. Skovoroda», professor V.Y. Bilotserkivskyi.